

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Pojęcie patriotyzmu w polskim i rosyjskim dyskursie parlamentarnym

Author: Ewa Kapela

Citation style: Kapela Ewa. (2019). Pojęcie patriotyzmu w polskim i rosyjskim dyskursie parlamentarnym. W: A. Charciarek, A. Zych (red.), "Gatunki i style dyskursu publicznego w ujęciu konfrontatywnym" (S. 105-130). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ewa Kapela

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Pojęcie patriotyzmu w polskim i rosyjskim dyskursie parlamentarnym

Niniejszy szkic stanowi próbę rekonstrukcji polskiego i rosyjskiego pojęcia patriotyzmu w oparciu o założenia definicji kognitywnej Jerzego Bartmińskiego. W odróżnieniu od tradycyjnej definicji taksonomicznej, celem definicji kognitywnej (inaczej: otwartej) nie jest ustalenie tego, co słowa znaczą, ale „zdanie sprawy z tego, jak mówiący subiektywnie rozumieją znaczenia słów, jaką mają wiedzę o świecie, jak kategoryzują, charakteryzują i wartościują zjawiska rzeczywistości” (BARTMIŃSKI 2018: 21). *Tertium comparationis* naszych badań porównawczych stanowi współczesny dyskurs parlamentarny. Materiał faktograficzny został zaczerpnięty ze stenogramów z posiedzeń polskiego Sejmu i rosyjskiej Dumy Państwowej z okresu od stycznia 2017 roku do lutego 2018 roku¹. Celem badań jest zatem nie przedstawienie pełnego opisu semantycznego pojęcia patriotyzmu w kulturze polskiej i rosyjskiej², tj. jego obrazu językowego, lecz odtworzenie pewnego fragmentu – dyskursywnego obrazu pojęcia.

Debaty parlamentarne są jedną ze sfer realizacji dyskursu politycznego. W tym złożonym wydarzeniu komunikacyjnym aktualizują się podstawowe

¹ Analizie poddano stenogramy z wszystkich posiedzeń sejmowych od stycznia 2017 do lutego 2018 roku. Wyekscerpowano z nich konteksty, w których występowały rzeczowniki *patriota/namptom*, *patriotyzm/namptomizm* oraz przymiotnik *patriotyczny/namptomический* (odrzucone zostały nazwy własne). W zgromadzonym korpusie odnotowano ponad dwa razy więcej użyć interesujących nas leksemów w tekstach polskojęzycznych (589 vs 215). Jedną z przyczyn znacznie większej frekwencji wyrazów z tematem *patriot-* w stenogramach z obrad polskiego Sejmu może być przypadające w 2018 roku stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości.

² Takie badania były już prowadzone, por.: KAROLAK 1993, BRZozowska 2009, BRZozowska 2014, ВОРКАЧЕВ 2008, ЛЕБЕДЕВ 2015.

właściwości tego typu dyskursu, tj. instytucjonalność, rytualność, współzawodnictwo, teatralizacja oraz zabarwienie ideologiczne (СПИРИДОВСКИЙ 2015: 1570). Debata sejmowa jest ukształtowanym historycznie i kulturowo sposobem komunikowania się o jasno określonej strukturze formalnej. Do najważniejszych parametrów wzorca gatunkowego debaty zalicza się jej uczestników (posłowie jako reprezentanci narodu), ich intencje (praca dla dobra kraju, regionu, ugrupowania politycznego), typ działalności oraz poruszane tematy (działalność legislacyjna, praca rządu, funkcjonowanie państwa itp.) (МАЈКОВСКА 2013: 77–86). Istotnym czynnikiem wpływającym na przebieg obrad w parlamencie jest ich dialogowość i charakter publiczny. Obecność w układzie interakcyjnym biernego uczestnika – „adresata-observatora” (ШЕЙГАЛ 2005: 85) – pozwala na porównanie debaty sejmowej do teatru. Polityk-aktor, dążąc do realizacji określonego celu, wykonuje pewne czynności, posługując się „starannie i celowo dobranymi środkami leksykalnymi, stylistycznymi, retorycznymi etc.” (КАМИՆСКА-SZMAJ 2013: 409).

Dyskurs polityczny (obok religijnego czy edukacyjnego) jest odmianą dyskursu ideologicznego (БАЗЫЛЕВ 2005: 13; КАМИՆСКА-SZMAJ 2013: 410). Politycy uczestniczą w nim nie tylko we własnym imieniu, ale przede wszystkim jako reprezentanci określonych instytucji i partii politycznych, charakteryzujących się pewnym zespołem poglądów i postaw etycznych. Uwarunkowanie ideologiczne określa sposób ich komunikacji werbalnej (por. ШЕЙГАЛ 2005: 18). W polityce toczy się walka o władzę. W dyskursie politycznym – o znaczenie słów: „В политических дискурсах идет борьба за власть номинаций, за власть в сфере обозначения и, тем самым, борьба за фундаментальные групповые ценности” (БАЗЫЛЕВ 2005: 13).

Jedną z podstawowych wartości deklarowanych przez uczestników komunikacji politycznej jest patriotyzm, czyli miłość do ojczyzny³. O tym, że patriotyzm jest pojęciem istotnym zarówno dla Polaków, jak i Rosjan, świadczą np. wyniki badań Michaela Fleischera. Ustalił on, że leksemy *patriotyzm* oraz *напмуомизм* zajmują podobne lokaty w hierarchii symboli kolektywnych kultury polskiej i rosyjskiej – odpowiednio 57. i 55. pozycję (FLEISCHER 2003: 139–140). Przynależność do symboliki kolektywnej oznacza, że określona jednostka funkcjonalna ma silne nacechowanie pozytywne lub negatywne oraz znaczenie kulturowe, tj. element semantyki słowa uwarunkowany kulturowo (FLEISCHER 2003: 107–108). Profil semantyczny polskiego patriotyzmu, będący wynikiem badań ankietowych Fleischera z 2000 roku, tworzą przede wszystkim następujące słowa: *miłość* (do ojczyzny, kraju, narodu), *ojczyzna*, *oddanie* (poświęcenie, bohaterstwo, odwaga, przywiązanie), *honor*, *walka* (o tożsamość, własność, wolność, równość)

³ Wyraz *patriotyzm* stanowi wykładnik leksykalny miłości do ojczyzny (BARTMIՆSKI, SANDOMINSKAJA, TELIJA 2006: 265).

(podajemy tylko pięć najczęstszych odpowiedzi respondentów, FLEISCHER 2003: 130). Patriotyzm znalazł się także wśród polskich słów sztandarowych, czyli wyrazów, które „z racji swojej wartości denotacyjnej i konotacyjnej, a zwłaszcza emotywniej, nadają się do roli *x* lub *y* w strukturach typu *Niech żyje x! Precz z y!*” (PISAREK 2003: 87).

Definicje słownikowe leksemów *patriotyzm*⁴ i *nampuomизм*, zawierające cechy systemowe, najsilniej ustabilizowane, stanowiące jądro znaczeniowe pojęcia, są podobne. Centralne miejsce zajmuje w nich miłość do ojczyzny, oddanie, działanie dla dobra ojczyzny nawet za cenę ofiar, por.: ‘postawa osoby, która kocha swoją ojczyznę, czuje się jej częścią, działa dla jej dobra i gotowa jest wiele dla niej poświęcić’ (WSJP), ‘miłość do ojczyzny, własnego narodu połączona z gotowością do ponoszenia dla nich ofiar’ (DUBISZ, red. 2006); ‘любовь к отчизне, преданность своему отечеству, своему народу, выражающаяся в готовности отстаивать интересы родины’ (КУЗНЕЦОВ, ред. 2014), ‘преданность и любовь к своему отечеству, к своему народу’ (ОЖЕГОВ, ШВЕДОВА 2003), ‘любовь к своему отечеству, преданность своему народу и ответственность перед ним, готовность к любым жертвам и подвигам во имя интересов своей родины’ (ЕФРЕМОВА, ред. 2000). Osoba prezentująca opisaną postawę to *patriota/nampuom*.

Zarówno w języku polskim, jak i w rosyjskim nastąpiło zawężenie znaczenia rzeczowników *patriotyzm/nampuomизм* oraz *patriota/nampuom* wskutek „uszczerbowienia znaczenia podstawowego, tak że słowa określają mniejszy zbiór desygnatów” (ТАВАКОВСКА 2001: 55), por.: ‘przywiązanie do miejsca, z którego się pochodzi lub w którym się mieszka’, np. *lokalny patriotyzm* (WSJP); *местный напмуотизм* (КУЗНЕЦОВ, ред. 2014); *напмуотка своей маленькой родины* (ОЛЬШАНСКИЙ [б. г.]); ‘przywiązanie do czegoś, wierność czemuś, duma z przynależności do jakiejś grupy’, np. *patriotyzm zakładowy* (BRZOWSKA 2014: 44), *заводской напмуотизм, напмуот своего завода, корабля, спортивного клуба* (КУЗНЕЦОВ, ред. 2014).

Rzeczowniki pol. *patriotyzm* i ros. *nampuomизм* to internacjonalizmy (ang. *patriotism*, fr. *patriotisme*, niem. *Patriotismus*), których źródłosłów wywodzi się z języka greckiego: gr. *patriotes* ‘(pra)ojcowski, rodak, współobywatel; ojczyzna’, gr. *patria* ‘rodowód, klan, rodzina, ojczyzna’, od gr. *pater* ‘ojciec’ (WSJP; KOPALIŃSKI 1971: 566; ФАСМЕР [б. г.]). Zarówno w języku polskim, jak i w rosyjskim wyraz ten pojawił się w XVIII wieku, jako zapożyczenie z języka francuskiego lub niemieckiego (DUBISZ, red. 2006; KAROLAK 1993: 158; ФАСМЕР [б. г.]).

⁴ Szczegółową rekonstrukcję pojęcia patriotyzmu sporządzoną na podstawie danych słownikowych czytelnik znajdzie w publikacji Małgorzaty Brzozowskiej (BRZOWSKA 2009: 104–108).

Jednoznaczne – wydawałoby się – pojęcie patriotyzmu ma zmienną semantykę, która ulega modyfikacjom w planie nie tylko diachronicznym, ale także synchronicznym. Ireneusz Karolak odnotowuje: „W całej historii Polski obecna jest dyskusja nad rozumieniem patriotyzmu oraz jego konkretną realizacją w życiu publicznym. Każda epoka pozostawia po sobie pewną wersję patriotyzmu, a nawet w ramach jednej epoki słowo to bywało w różny sposób interpretowane [...]” (KAROLAK 1993: 157). To, co powinno jednoczyć, wielokrotnie antagonizuje. Okazuje się bowiem, że pojmowanie patriotyzmu jest ściśle związane z aktualną sytuacją polityczną. Jurij Trifonow zauważa, że jako prawdziwie patriotyczny zostaje ogłoszony określony kierunek polityczny (np. liberalizm, socjaldemokracja), którego przedstawiciele próbują monopolizować prawo do patriotyzmu, zarzucając jednocześnie swoim przeciwnikom niewłaściwe jego rozumienie (ТРИФОНОВ 2017: 87).

Interpretacja znaczenia patriotyzmu jest związana z kształtowaniem się pojęcia narodu i ojczyzny. W Rzeczypospolitej szlacheckiej „patriotyzm rozumiany jako służba ojczyźnie związany był przede wszystkim ze szlachtą jako narodem politycznym” (ROSZAK 2007: 14) i – podobnie jak szlachectwo – uznawano go za cnotę dziedziczną po przodkach (tzw. genealogiczna koncepcja patriotyzmu). W drugiej połowie XVIII wieku obok dotychczasowego sakralnego uzasadnienia miłości do ojczyzny (cnota patriotyzmu pochodzi od Boga i jest przekazywana z pokolenia na pokolenie) pojawia się szersze świeckie ujęcie: patriotą można było nazwać każdego, kto kocha ojczyznę i poświęca się dla niej (ROSZAK 2007: 14–16).

Po upadku państwa polsko-litewskiego, tj. Rzeczypospolitej Obojga Narodów, pod koniec XVIII wieku przestano pojęcie patriotyzmu łączyć z państwem poprzez więź obywatelską, ponieważ było to obywatelstwo państwa obcego. „Wiek XIX przyniósł zatem skojarzenie patriotyzmu z narodem, co spowodowało, że patriotyzm obywatelski został zastąpiony przez patriotyzm narodowy. [...] Patriotyzm ten był patriotyzmem walki, rozumianej z reguły albo negatywnie, jako działanie na szkodę państwa zaborczego, albo pozytywnie, jako organiczna praca na rzecz materialnego i duchowego wzmocnienia narodu” (MENZ 2007: 37).

W XIX wieku patriotyzm narodowy przybierał różne formy: romantyczny patriotyzm zbrojny, patriotyzm pracy organicznej, patriotyzm nowoczesny, czyli nacjonalizm. Zgodnie z koncepcją Romana Dmowskiego przedmiotem patriotyzmu nowoczesnego, „albo ściślej nacjonalizmu, nie jest pewien zbiór swobód, które dawniej ojczyznę nazywano, ale sam naród, jako żywy organizm społeczny [...]. W tym nowoczesnym pojmowaniu patriotyzmu zmienia się całkowicie stosunek jednostki do narodu. Jego istota wyraża się w ścisłym związku jednostki ze swym społeczeństwem, w traktowaniu wszystkich jego spraw i interesów jak swoje, bez względu na to, czy są

one nam bliskie, na odczuwaniu jego krzywd nie tylko tam, gdzie nam one osobiście dolegają” (MENZ 2007: 38).

W XX wieku coraz mocniej zaznacza się zależność między sposobem definiowania patriotyzmu a sytuacją polityczną. Dwudziestowieczny patriotyzm ma różne odsłony: połączony z wrogością do innych wspólnot narodowo-wyznaniowych patriotyzm narodowy w dwudziestolecie międzywojennym, następnie patriotyzm socjalistyczny, tzw. internacjonalizm proletariacki i wreszcie patriotyzm jako wierność Związkowi Radzieckiemu w okresie PRL-u (por. MENZ 2007: 39–40).

W języku rosyjskim zapożyczony rzeczownik *nampuom* szybko zaczął funkcjonować w zreinterpretowanym znaczeniu: ‘wierny syn ojczyzny’ (‘верный сын отечества’). W XIX wieku wyrazu *nampuom* używali przedstawiciele różnych grup społecznych oraz wyznawcy różnych ideologii. Odmienne rozumienie pojęcia patriotyzmu znalazło odzwierciedlenie w jego semantyce: raz *nampuom* był synonimem demokracji, kiedy indziej – jego przeciwieństwem (ГЛАЗКОВА 2011; ЛЕБЕДЕВ, КОХАНОВА 2015: 30–31). Pod koniec XIX wieku do pojęcia patriotyzmu włączono religię (wiarę prawosławną) oraz wierność władzy. Władimir Sołowiow twierdził, że prawdziwy patriotyzm to jedność trzech elementów: nieustraszonej wiary w swój naród, współczującej oraz wrażliwej na potrzeby i nieszczęścia narodu miłości, a także gotowości do pomocy (СОЛОВЬЕВ 2019: 31). Na przełomie XIX i XX wieku w rosyjskiej prasie demokratycznej rzeczownik *nampuom* miał negatywne nacechowanie i jako synonim monarchisty był używany w cudzysłowie. Po rewolucji październikowej 1917 roku wyraz ten stał się jednoznacznie pozytywnym określeniem „człowieka radzieckiego” kochającego ojczyznę, a jego semantyka była bliska znaczeniu słów *коммунист, демократ, большевик, ленинец*.

Od czasu upadku Związku Radzieckiego słowa *nampuom* używa się w różnych znaczeniach, które – podobnie jak towarzyszące im wartościowanie – są uzależnione od nadawcy wypowiedzi (patriota vs demokracja; patriota = komunista; patriota = nacjonalista) (ГЛАЗКОВА 2011; ЛЕБЕДЕВ, КОХАНОВА 2015: 30–31). Fakt ten odnotowuje Swietłana Ter-Minasowa: „В расколотоу на два лагеря России идет политическая борьба между «патриотами» и «демократами». Обратите внимание: оба слова – «очень хорошие», за ними стоят благороднейшие понятия любви к родине и справедливости, но демократы называют патриотов националистами и фашистами, а патриоты демократов – предателями и губителями родины” (ТЕР-МИНАСОВА 2000: 180).

Patriotyzm jest istotnym komponentem państwowości zarówno we współczesnej Polsce, jak i w Rosji. O jego randze w Polsce może świadczyć działający od 2008 roku program grantowy „Patriotyzm jutra” finansowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest

m.in. podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej i państwowej oraz kształtowanie postaw patriotycznych (МКiDN, МНР). Edukacja patriotyczna jest na stałe wpisana w proces kształcenia w polskich szkołach: „Na plan pierwszy na każdym etapie edukacyjnym w szkole podstawowej powinno wysuwać się kształtowanie i rozwijanie postawy patriotycznej, przy jednoczesnym poszanowaniu dla dorobku innych narodów” (MEN).

Miłość do ojczyzny uznaje się za nieodłączną cechę rosyjskiego charakteru narodowego (ТЕР-МИНАСОВА 2000: 176). W Rosji patriotyzm jest uważany za jeden z zasadniczych konstruktów idei narodowej, mającej konsolidować społeczeństwo w dobie globalizacji (КОРШУНОВА, ШУЛЬМИН 2013: 288.). Zdaniem socjologów i obserwatorów rosyjskiej sceny politycznej od 2012 roku temat patriotyzmu stał się motywem przewodnim tamtejszego dyskursu politycznego (ЛЕВАДА 2014; КОРШУНОВА, ШУЛЬМИН 2013: 288). Prezydent wydał wtedy rozporządzenie zakładające wzmocnienie duchowo-moralnych podstaw społeczeństwa rosyjskiego, doskonalenie pracy mającej na celu wychowanie patriotyczne młodzieży oraz opracowanie i realizację projektów społecznych w tym zakresie (Указ президента 2012). W tym samym roku w grudniowym orędziu do Zgromadzenia Federalnego prezydent stwierdził: „Именно в гражданской ответственности, в патриотизме вижу консолидирующую базу нашей политики” (Путин 2012). Władimir Putin skupił się na ekonomicznym wymiarze patriotyzmu (*патриотичный бизнес*) i sprecyzował, że bycie patriotą oznacza „не только с уважением и любовью относиться к своей истории, хотя, безусловно, это очень важно, а прежде всего служить обществу и стране” (Путин 2012). Dla porównania w ostatnich dwóch orędziach (z 1 grudnia 2016 i 1 marca 2018 roku) wyraz *patriotyzm* nie pada ani razu.

Jeżeli chodzi o rozumienie patriotyzmu przez Polaków i Rosjan, to w zasadniczych kwestiach są ze sobą zgodni: bycie patriotą zakłada miłość do ojczyzny, działalność dla dobra kraju, a także dumę z przynależności narodowej. Z badań opinii społecznej przeprowadzonych w 2016 roku wynika, że większość Polaków (88%) uważa się za patriotów, a patriotyzm oznacza dla nich przede wszystkim „dbałość o wpajanie dzieciom miłości do ojczyzny, pielęgnowanie narodowych tradycji, znajomość historii własnego kraju, okazywanie szacunku symbolom narodowym, poszanowanie i przestrzeganie prawa oraz udział w wyborach” (CBOS 2016). Równocześnie socjologowie odnotowują zmiany w rozumieniu patriotyzmu przez Polaków. Obecnie jest on częściej kojarzony z kibicowaniem polskiem sportowcom, płaceniem podatków, gotowością do odbycia służby wojskowej lub przeszkolenia wojskowego oraz podejmowaniem działań na rzecz społeczności lokalnej (CBOS 2016).

Według niezależnego rosyjskiego ośrodka badań opinii publicznej „Centrum Lewady” w 2013 roku w porównaniu z latami wcześniejszymi zmniej-

szyla się liczba patriotów w Rosji. W 2014 roku socjologowie odnotowali jednak wzrost uczuć patriotycznych w społeczeństwie. Zdaniem analityków „znaczący wybuch patriotyzmu” był związany m.in. z odbywającymi się na terenie kraju Zimowymi Igrzyskami Olimpijskimi w Soczi oraz z przyłączeniem do Federacji Rosyjskiej Krymu, co wywołało „reanimację świadomości imperialnej”. Jednocześnie zauważono, że patriotyzm zaczyna nabierać „negatywnych cech nacjonalizmu”, ponieważ w kraju rośnie poziom nietolerancji i ksenofobii (ЛЕВАДА 2014).

Znaczna większość Rosjan uważa, że patriotyzm nie zawsze jest równoznaczny z bezkrytycznym poparciem władzy. Ich zdaniem patriotyzm to uczucie bardzo osobiste, zatem każdy sam powinien określać, co jest patriotyczne, a co nie. Władza zajmuje w tej sprawie odmienne stanowisko: „В то время как власти настойчиво пытаются монополизировать понятие патриотизма и использовать патриотическую активизацию для достижения собственных целей, большинство россиян считают, что патриотизм – это глубоко личное чувство, не поддающееся системному регулированию сверху” (ЛЕВАДА 2014). Z badań opinii publicznej w 2017 roku wynika, że większość Rosjan uważa się za patriotów, jednak niemal połowa z nich nie potrafi określić, w czym ów patriotyzm się przejawia. Dla pozostałych oznaką patriotyzmu jest gotowość do obrony ojczyzny, niechęć opuszczenia Rosji oraz poparcie dla urzędującego prezydenta. Ponad połowa Rosjan jest przekonana, że człowiek staje się patriotą przede wszystkim za sprawą wychowania patriotycznego (Опрос 2017).

Przedstawiona pobieżnie historyczna i ideologiczna zmienność pojęcia *patriotyzm* zarówno w społeczeństwie polskim, jak i w rosyjskim, jego niejednoznaczność aksjologiczna oraz ranga w ideologiach państwowych stanowią tło naszych dalszych rozważań. Prześledzimy, jakie cechy pojęcia *patriotyzm* aktualizują się w jego strukturze semantycznej w konkretnym użyciu. Innymi słowy, jak dane pojęcie jest interpretowane z punktu widzenia polityków – uczestników współczesnego dyskursu parlamentarnego.

Podstawowe cechy definicyjne patriotyzmu wyekscerpowane z wypowiedzi polskich parlamentarzystów nie odbiegają od cech utrwalonych w źródłach leksykograficznych: *postawa umiłowania ojczyzny; miłość do ojczyzny; zabieganie o jej dobro bez względu na swoje poglądy, religię czy status społeczny; przywiązanie; przynależność do narodu; gotowość poświęcenia się dla ojczyzny; stawianie dobra swojego kraju ponad partykularne interesy własne i własnej partii.*

Sposób uszczegóławiania treści pojęcia wynika ze specyfiki podmiotu konceptualizującego. Z punktu widzenia polityków przejawami miłości do ojczyzny są na przykład:

- działania legislacyjne nastawione na poszanowanie demokracji oraz praw obywateli (punkt widzenia opozycji parlamentarnej):

Apeluję do posłów PiS: pokażcie, że jesteście prawdziwymi patriotami, zadziałajcie dla dobra ojczyzny, wycofajcie z Sejmu ten antydemokratyczny projekt [ustawa o SN].

Sprawozdanie Stenograficzne z 46. posiedzenia Sejmu RP w dniu 18 lipca 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 175

Byłoby dobrze, gdybyście państwo jako reprezentanci obywateli i obywateli Rzeczypospolitej umieli czasami przyjąć punkt widzenia albo przynajmniej wysłuchać tego, z czym nie do końca się zgadzacie, bo reprezentujecie nie tylko siebie, ale właśnie tego suwerena, na którego się powołujecie. To dla nas wszystkich tworzycie prawo. Prawdziwy patriota kochający Polskę tworzy prawo, żeby każdy czuł się dobrze i godnie, żeby każda kobieta i każdy mężczyzna mogli się czuć bezpiecznie.

Sprawozdanie Stenograficzne z 55. posiedzenia Sejmu RP w dniu 10 stycznia 2018 r., drugi dzień obrad, s. 255–266

- opowiadanie się za demokracją, manifestowanie sprzeciwu wobec niedemokratycznych działań rządu (punkt widzenia opozycji parlamentarnej):

Pod ten Sejm idą tysiące Polaków, ludzi, którzy są patriotami, ludzi, którzy są demokratami, prawdziwych polskich obywateli, którzy chcą żyć w normalnym kraju i którzy sprzeciwiają się temu, że PiS w nocy niszczy polską demokrację!⁵ Przede wszystkim chciałabym podziękować tym ludziom, którzy idą pod Sejm i są pod Sejmem (*Poruszenie na sali, oklaski*), ludziom, którzy są prawdziwymi patriotami... (*Posłowie Klubu Parlamentarnego Prawo i Sprawiedliwość uderzają w pulpity*) ...którzy są prawdziwymi polskimi obywatelami i którzy sprzeciwiają się temu, że PiS nocą kradnie im demokrację. Obywatele, którzy w swoim biało-czerwonym sercu noszą pragnienie, aby Polska była państwem demokratycznym, w którym szanowane są prawa obywateli.

Sprawozdanie Stenograficzne z 46. posiedzenia Sejmu RP w dniu 18 lipca 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 167

- przywiązanie do tradycji narodowych i niepodległościowych; działanie na rzecz państwa i obywateli:

Polskie Stronnictwo Ludowe nigdy nie dało wyrazu, że stoi w opozycji do rozwiązań służących dobru państwa i jego obywateli. Jesteśmy bowiem może jak żadne inne ugrupowanie przywiązani do tradycji narodo-

⁵ Nawiązanie do nocnych obrad Sejmu, podczas których – wbrew sprzeciwowi opozycji i części społeczeństwa – większość parlamentarna podejmuje decyzje w sprawie np. Trybunału Konstytucyjnego czy Sądu Najwyższego.

wych i niepodległościowych, co nie oznacza eksponowania tych wartości wszem i wobec na co dzień. Prawdziwy patriota to nie krzykacz przekonujący na siłę do swych racji. Patriotyzm nosi się w sercu i objawia czynami.

Sprawozdanie Stenograficzne z 54. posiedzenia Sejmu RP w dniu 13 grudnia 2017 r., drugi dzień obrad, s. 217

– szacunek i przywiązanie do symboli narodowych:

Skromny kawałek biało-czerwonej tkaniny jednoczył naród w najtrudniejszych chwilach, będąc opoką i jednocześnie wezwaniem, że „jeszcze Polska nie zginęła, póki my żyjemy”, dla wszystkich, którzy mieszkają w Polsce i poza jej granicami, dla wszystkich, dla których Polska, ojczyzna w sercach się zaczyna. Człowiek swoją głębszą tożsamość ludzką łączy z przynależnością do narodu, a najpiękniejszym jej przejawem jest niewątpliwie patriotyzm. Miłość ta rodzi się z postawy szacunku i przywiązania do symboli narodowych.

Sprawozdanie Stenograficzne z 40. posiedzenia Sejmu RP w dniu 21 kwietnia 2017 r., drugi dzień obrad, s. 198

– przekazywanie z pokolenia na pokolenie wartości i norm postępowania, historii, tradycji narodowych i kulturowych (punkt widzenia partii rządzącej):

Dziś patriotyzm wyraża się w tym, do jakich wartości się odnosimy i jakie wartości przekazujemy innym. Uzewnętrznia się w przekazie tradycji narodowych, które są pomostem między przeszłością i teraźniejszością, odzwierciedla się w przekazywaniu z pokolenia na pokolenie prawd historycznych, treści kulturowych, obyczajów, poglądów i wierzeń, sposobów myślenia i zachowania oraz norm postępowania.

Sprawozdanie Stenograficzne z 38. posiedzenia Sejmu RP w dniu 23 marca 2017 r., drugi dzień obrad, s. 283

– działalność artystyczną (np. w szkołach) upamiętniającą bohaterów walczących o wolną ojczyznę.

Ważnymi składowymi patriotyzmu są wojsko i rolnicy. Działalność rolników oraz wyznawane przez nich wartości warunkują istnienie i trwałość postaw patriotycznych w społeczeństwie:

Wszyscy musimy jednak pamiętać, że sytuacja na wsi, jaka jest dzisiaj, jest przede wszystkim zasługą właśnie polskich rolników, którzy stanowią nie tylko dla polskiej gospodarki, ale i dla nas wszystkich ostoję patriotyzmu, polskości, tradycji i gospodarności.

Sprawozdanie Stenograficzne z 48. posiedzenia Sejmu RP w dniu 27 września 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 36

Fundamentem patriotyzmu jest również wojsko, którego dewiza *Bóg, Honor, Ojczyzna* wpisuje polski patriotyzm w odpowiedni kontekst aksjologiczny:

Dzisiaj Wojsko Polskie to nie tylko sprawne i dobrze dowodzone struktury oraz nowoczesny sprzęt, ale także solidny fundament patriotyzmu dla całego społeczeństwa, który jest oparty na wartościach wypisanych złotymi literami na sztandarach jednostek wojskowych: Bóg, honor, ojczyzna.

Sprawozdanie Stenograficzne z 42. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 24 maja 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 52

Przedstawione tu cechy składają się na profil patriotyzmu czasu pokoju, dla którego charakterystyczne są idee pozytywistyczne. Równie ważny okazuje się patriotyzm czasu wojny. Jest to patriotyzm zbrojny, za który częstokroć trzeba było zapłacić życiem, który oznaczał *daninę krwi*:

[...] żołnierze pułków wielkopolskich, składających się w dużej mierze z wcześniejszych powstańców, mężnie stanęli do boju, ciesząc się opinią zdyscyplinowanego i bitnego wojska. Po raz kolejny udowodnili oni swoją postawą i wysokim morale autentyczny patriotyzm.

Sprawozdanie Stenograficzne z 49. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 11 października 2017 r., drugi dzień obrad, s. 146

Swoiste dlań wartości (męstwo, waleczność, *niezłomna postawa patriotyczna*, sprzeciw wobec *reżimu komunistycznego*) są przedstawiane jako wyznacznik autentycznego patriotyzmu, a ludzie walczący za ojczyznę (żołnierze, powstańcy, partyzanci, w tym tzw. *żołnierze wyklęci*) stanowią *wzór postawy obywatelskiej*.

Dwa wskazane sposoby konceptualizacji patriotyzmu można uznać za wspólne dla wszystkich polityków, chociaż zależnie od przynależności partyjnej inne cechy zajmują w nich miejsce centralne. Są jednak takie aspekty omawianego pojęcia, które wyraźnie różnicują polityków – chodzi o stosunek do Unii Europejskiej i procesów integracyjnych oraz do tzw. tragedii smoleńskiej. Zdaniem opozycji propagowany i narzucany przez partię rządzącą patriotyzm zmierza ku nacjonalizmowi (zwykle traktowanemu jako postawa przeciwna wobec patriotyzmu) i populizmowi, których podstawą jest demagogia i krytyczny stosunek do procesów integracyjnych w Europie. Z kolei dla partii rządzącej zbyt otwartość i liberalizm w kwestii wielokulturowości są zaprzeczeniem patriotyzmu i dowodem braku dbałości o bezpieczeństwo kraju. Por.:

Przedstawiciel opozycji: Mam pytanie związane z uzasadnieniem projektu ustawy, dlatego że jako główny problem, z którym boryka się służba zagraniczna, wymieniany jest – i tutaj cytuję – brak silnych więzi łączących dyplomatów z państwem polskim. Dlatego chciałem pana zapytać o narzędzia, według których te więzi są oceniane, i kryteria, według których dyplo-

maci będą ponownie zatrudniani po 6-miesięcznym okresie przejściowym. [...] Czy tym kryterium, panie ministrze, będzie stosunek do tragedii smoleńskiej? Bo warto przypomnieć organizowane na siłę przez ambasadorów prelekcje filmu „Smoleńsk”, np. w Berlinie. Czy może za kryterium posłuży narzucana przez państwa definicja patriotyzmu? Ona nas pcha w kierunku nacjonalizmu i populizmu opartego zarówno na demagogii, jak i na eurosceptycyzmie.

Sprawozdanie Stenograficzne z 40. posiedzenia Sejmu RP w dniu 20 kwietnia 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 85

Przedstawiciel rządu: Kraje Unii Europejskiej płacą najwyższą cenę za liberalne podejście do tematu multikulti, zbierają krwawe żniwo polityki imigracyjnej, zmieniają się w terrorystyczny poligon. Sytuacja w zachodniej Europie jest wystarczającym argumentem uzasadniającym nasz sprzeciw. Szkoda czasu na przytaczanie zasadniczych różnic definicyjnych między uchodźcami a imigrantami. Ignorancja w dostrzeżeniu braku analogii jest drwieniem z obywateli. [...] Ci, którzy opowiadają się za przyjmowaniem imigrantów w ramach systemu relokacji, demaskują swoje intencje. Zgoda na ingerencję w nasze bezpieczeństwo i suwerenność to zaprzeczenie patriotyzmu. Podczas gdy Europa chyli się ku upadkowi, w Polsce jest bezpiecznie.

Sprawozdanie Stenograficzne z 44. posiedzenia Sejmu RP w dniu 22 czerwca 2017 r., trzeci dzień obrad, s. 330

Widać wyraźnie, że definiowanie pojęcia *patriotyzm* jest ściśle uzależnione od perspektywy, jaką wyznacza podmiot poznający ze swoim punktem widzenia i wyznawanymi wartościami.

W rosyjskim dyskursie parlamentarnym znajduje potwierdzenie konstatacja socjologów na temat tego, że patriotyzm pełni w Rosji funkcję idei narodowej, jednoczącej naród i określającej jego tożsamość (np. *идеологическая, патриотическая и объединяющая миссия; консолидация на патриотической, идейной основе*). Tak rozumiany patriotyzm zakłada wspólnotę wartości, języka, historii oraz symboli narodowych:

Патриотизм, о котором говорят как о национальной идее России, подразумевает общность: общие ценности, общий язык, общую историю, флаг и гимн страны, патриотизм – это сопричастность.

3-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 08 декабря 2017 г.

Jest on wartością, która łączy polityków ponad podziałami, a podstawę tej wartości stanowi obrona interesów narodowo-państwowych, por.:

У нас есть большие разногласия, мы часто спорим, особенно по социальным и экономическим вопросам, но в данном случае мы продемонстрировали, что все представленные в парламенте фракции – патриотические, что в вопросах защиты национально-государственных

интересов России мы едины и будем едины, что мы умеем договариваться и действовать сообща.

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 19 июля 2017 г.

Z uwagi na federacyjny ustrój państwa rosyjskiego oraz jego wieloetniczny charakter rosyjski patriotyzm jest wielowymiarowy. To postawa określająca relacje obywatela zarówno do całego kraju, jak i do małej ojczyzny. Przejawami prawdziwego patriotyzmu są: *уважение к национальному богатству, защита права каждого народа на собственную символику, почитание символов каждого народа*. Ponadto każdy patriota docenia znaczenie wojska:

Для любого патриота и честного гражданина армия была и остаётся главным храмом страны, самой мужественной и жертвенной частью нашего народа, именно армия во многом решала судьбу государства.

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 22 февраля 2017 г.

Patriotyzm polityków przejawia się w dbałości o kulturę ([...] *вы – патриот нашего Отечества, я знаю, что вы болеете всей душой за нашу культуру* [...]); 2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 17 мая 2017 г.) oraz w tworzeniu prawa, które zapewnia rozwój państwa, w tym w zakresie edukacji obywateli, por.:

Здесь прозвучала мысль о том, что законопроект написан патриотами... А вот действующий закон написан патриотами, которые за семнадцать лет подняли страну с колен и которые за это время увеличили расходы на образование в 15 раз. Есть разные патриоты: есть патриоты, которые говорят, а есть патриоты, которые двигают страну вперед и делают её более образованной.

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 17 февраля 2017 г.

Symbole narodowe, odgrywające ważną rolę w podtrzymywaniu i podkreślaniu tożsamości narodowej, stanowią nieodłączny atrybut patriotyzmu. Dowodzi tego chociażby publiczna dyskusja na temat patriotyzmu sportowców⁶, którzy zdecydowali się uczestniczyć w zimowych igrzyskach w Pjongczangu w 2018 roku pod flagą olimpijską, a nie rosyjską⁷. Sportowców pięć-

⁶ O fenomenie patriotyzmu sportowego pisze E.G. Małyszewa (МАЛЫШЕВА 2015).

⁷ Rosyjski Komitet Olimpijski został zawieszony na zimowe igrzyska w Pjongczangu w 2018 roku w związku z łamaniem przepisów antydopingowych przez reprezentację Rosji na igrzyskach w Soczi w 2014 roku. W zawodach mogli wziąć udział sportowcy niestosujący doping, jednak start był możliwy pod szyldem „Olympic Athlete of Russia”, a nie pod flagą rosyjską. Zakazano także używania symboli narodowych. <http://www.newsweek.pl/swiat/ludzie/olimpiada-w-pjongczangu-bez-rosji-tak-zdecydowal-mkoi,artykuly,420054,1.html> (dostęp 5.12.2017).

nowano za brak patriotyzmu, zaś ich oskarżycielom zarzucano „patriotyzm cudzym kosztem”, por.:

А нам говорят, мол, это их жизнь, вы не лезьте, вам, типа, легко советовать, это патриотизм за чужой счёт, – я вам хочу сказать, что говорить так – это дешёвая манипуляция! [...] Я считаю, что мы живём в демократической стране и мы не можем навязывать спортсменам наше мнение, надо ехать или нет, – это должен каждый решить за себя, это свободный выбор, и выбор очень непростой. Мы сейчас слышим в адрес тех, кто собирается ехать, обвинения в отсутствии патриотизма – послушайте, это недопустимо, это просто недопустимо!
3-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 08 декабря 2017 г.

Patriotyzm powinien jednak uzewnętrzniać się nie tylko w słowach i w używaniu symboli narodowych, ale przede wszystkim w czynach:

Уважаемый Павел Владимирович, вы, наверное, слышали замечательную фразу о том, что Родину любить – это не берёзки целовать. А почему вы решили, что, разрешив использование герба в быту, вы повысите уровень патриотизма или как-то повлияете на него?
3-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 24 ноября 2017 г.

Czynny patriotyzm zakłada pomoc ludziom, którzy tworzą ojczyznę, co implikuje szerszy kontekst, z którego pochodzi przytoczona przez posła fraza: *Любить Родину – это не берёзки целовать, а помогать, поддерживать самых честных, самых преданных людей, когда им бывает трудно. Они – Родина* (cytat z filmu *Мы, нижеподписавшиеся*, 1981 rok).

Istotne cechy przypisywane patriotyzmowi pozwala wydobyć usytuowanie go w opozycji do innych pojęć. W badanym wycinku polskiego dyskursu parlamentarnego patriotyzmowi przeciwstawiono *nacjonalizm, faszyzm, nazizm, nienawiść, homofobię, ksenofobię* oraz *antysemityzm*. Pojęcia te pochodzą z wypowiedzi posłów opozycyjnych, którzy zarzucają rządzącym pobłażliwość wobec wymienionych zjawisk, brak reakcji na nie, a nawet mylenie ich z patriotyzmem:

Warto jasno powiedzieć, że patriotyzm nie ma nic wspólnego z nacjonalizmem.
Sprawozdanie Stenograficzne z 57. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 25 stycznia 2018 r., pierwszy dzień obrad, s. 39

Panie ministrze Zieliński, informuję pana, bo mógł pan nie zauważyć, podczas gdy policjanci sypali nad panem konfetti, rozkładali czerwony dywan, nosili parasolkę albo blokowali pół miasta na pana przyjazd, że w Polsce coraz śmielej zaczęli maszerować antysemita i neofaszyści. Coraz śmielej, bo mieli i mają na to wasze – rządzących – przyzwolenie.

Wielokrotnie ostrzegaliśmy, do czego prowadzi przyzwolenie władzy na narastającą falę nienawiści, ale wy widzicie w nich patriotów. Nazywacie ich patriotami. Nie widzieliście w nich nigdy faszystów i dzisiaj też nie widzicie w nich faszystów. Panie ministrze Zieliński, państwo, którym kierujecie, państwo polskie nie działa, państwo nie walczy z nazizmem.

(*Głos z sali*: Nie, w ogóle.)

Nie walczy z nienawiścią, nie walczy z ksenofobią, nie walczy z homofobią i wszystkim tym, co nienawiść wywołuje.

(*Poseł Izabela Leszczyna*: Podsyca ją.)

Wie pan, kto walczy w Polsce z nienawiścią, faszyzmem, homofobią, ksenofobią, antysemityzmem? Tak, opozycja. Opozycja, organizacje pozarządowe i media, których tak nienawidzicie, oprócz oczywiście telewizji PiS-owskiej [...].

Sprawozdanie Stenograficzne z 57. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 26 stycznia 2018 r., drugi dzień obrad, s. 246

Zdaniem opozycjonistów zaprzeczeniem patriotyzmu jest prezentowana przez przedstawicieli partii rządzącej postawa konformistyczna połączona z brakiem odpowiedzialności za państwo:

Wczorajszy dzień pokazał, że rządzi wami człowiek chory z nienawiści i pragnienia zemsty. [...] Pozwalacie na to, dlatego pytam was: Kiedy patriotyzm zwycięży w was z konformizmem? Kiedy przestaniecie niszczyć Polskę z powodu chęci zemsty jednego człowieka? Kiedy otrząśniecie się z tej chorej fascynacji? Kiedy zrozumiecie, co jest dobre dla waszych rodaków? Kiedy znajdzie się pierwszy sprawiedliwy, który zechce wyjść z tego obozu nienawiści? Apeluję do waszej odpowiedzialności za Polskę. Kiedyś konserwatyzm oznaczał odpowiedzialność za państwo. Przestańcie być marionetkami! To ostatni moment. Polska patrzy na was. Mówię to w imieniu zdradzieckich mord, kanalii i gorszego sortu.

Sprawozdanie Stenograficzne z 46. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 19 lipca 2017 r., drugi dzień obrad, s. 179

W zakres pojęciowy patriotyzmu nie wchodzi także zdrada ojczyzny określana mianem symbolicznej targowicy, tj. 'działania uznanego przez mówiącego za zdradę narodową, polegającą na współpracy z wrogami Polski' (WSJP)⁸. To, kogo nazywa się zdrajcą, jest uzależnione od perspektywy podmiotu mówiącego, por:

Otóż, szanowni państwo, przywoływany rok 2014 w istocie pokazał, że żadnych fałszerstw nie było, ale wy pojechaliście do Brukseli i poprzez

⁸ Targowica stała się symbolem zdrady narodowej. Źródłem nazwy jest wydarzenie historyczne – konfederacja targowicka zawiązana w 1792 roku przez magnatów w porozumieniu z carycą Rosji w celu obalenia Konstytucji 3 Maja.

swojego przedstawiciela w Parlamencie Europejskim, eurodeputowanego Andrzeja Dudę, naskarżyliście na Polskę. (*Oklaski*)

(*Głos z sali: Brawo!*)

Tylko że jak przedstawiciele PiS-u jeżdżą i skarżą na Polskę, to jest patriotyzm, a jak przedstawiciele innych ugrupowań zgłaszają swoje uwagi, to już jest targowica. (*Oklaski*).

Sprawozdanie Stenograficzne z 54. posiedzenia Sejmu RP w dniu 13 grudnia 2017 r., drugi dzień obrad, s. 102

Politycy o poglądach prawicowych uważają, że mówienie źle o Polsce poza jej granicami stanowi zaprzeczenie patriotyzmu:

Słowa pięciu prawd Polaka dowodzą niezwyklej odwagi członków Związku Polaków w Niemczech. Biję z nich głęboki patriotyzm. Warto je dziś przypomnieć niektórym spośród europosłów i posłów dosłownie latających do Brukseli i wyzalaających się na kraj, którego są reprezentantami. Zwłaszcza dobrze by było, by pamiętali, że „Polska Matką naszą – nie wolno mówić o Matce źle”⁹.

Sprawozdanie Stenograficzne z 50. posiedzenia Sejmu RP w dniu 26 października 2017 r., drugi dzień obrad, s. 215

W rosyjskim dyskursie parlamentarnym pojęcie patriotyzmu jest przeciwstawiane nacjonalizmowi i liberalizmowi, chociaż z tym drugim przeciwieństwem nie wszyscy się zgadzają:

Недопустимо путать два совершенно разных понятия – патриотизм и национализм.

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 27 января 2017 г.

Учиться Пушкину – это, на мой взгляд, сегодня перестать делить наших сограждан на патриотов и либералов [...]

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 10 февраля 2017 г.

Patriotyzm wchodzi także w relacje opozycji z fanatyzmem religijnym, rasowym i narodowościowym:

В этом контексте хочется обратить ваше внимание на следующий факт: история российской многонациональной государственности свидетельствует о том, что настоящий патриотизм не имеет ничего

⁹ I Kongres Polaków w Niemczech rozpoczął się 6 marca 1938 roku w Theater des Volkes w Berlinie. Uchwalono na nim *Pięć prawd Polaka*, które stanowiły ideową podstawę działalności Związku. 1. *Jesteśmy Polakami*. 2. *Wiara Ojców naszych jest wiarą naszych dzieci*. 3. *Polak Polakowi Bratem!* 4. *Co dzień Polak Narodowi służy*. 5. *Polska Matką naszą – nie wolno mówić o Matce źle!* https://pl.wikipedia.org/wiki/I_Kongres_Polaków_w_Niemczech (dostęp 7.04.2018).

общего с идеями расовой, национальной и религиозной исключительности, и, наоборот, террористические организации любой окраски прежде всего обращаются к самым низменным человеческим инстинктам и страстям. Фанатизм на религиозной и национальной почве – это питательная среда для разрастания современных радикальных теорий, угрожающих безопасности во всём мире.

3-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 29 сентября 2017 г.

Sprzeczna z ideą patriotyzmu jest chęć wyemigrowania z Rosji oraz popieranie takich działań. Polityków niepokoi fakt, że niemal połowa studentów chce mieszkać i pracować poza granicami kraju, w związku z czym rządzący obawiają się wprowadzenia obowiązkowego egzaminu maturalnego z języka obcego:

Разговоры о патриотическом воспитании и фактическое поощрение эмиграции из России – это, на мой взгляд, две вещи несовместные, как гений и злодейство. Я предложил бы, по крайней мере пока, отказать от обязательного ЕГЭ по иностранному языку.

3-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 27 сентября 2017 г.

Kształcenie dzieci za granicą, posiadanie nieruchomości w innym kraju oraz bliskie relacje z politykami zagranicznymi to kolejne elementy opozycyjne wobec patriotyzmu, który przybiera w takim ujęciu cechy izolacjonizmu:

Депутат [...] А нет ли мысли у президента в свете последних событий в Америке, когда только за общение с послом советника президента по национальной безопасности и генпрокурора отправляют в отставку. У нас есть министры, дети которых являются гражданами других государств, есть вице-премьеры, имеющие собственность в нескольких странах, – может, и в этом плане надо ограничения ввести? [...] Председательствующий: Николай Васильевич, вот вы правильно затронули тему: посмотрите, какая наша страна демократичная, свободная – у нас сколько депутатов ходили на приём к послу Соединённых Штатов Америки в прошлом созыве... (Оживление в зале.) Из зала: (Не слышно.)

Председательствующий: И в этом ходят? Ну это вы лучше знаете, поэтому поделитесь информацией.

Из зала: Я даже не знаю, где американское посольство находится! (Оживление в зале, смех.)

Председательствующий: Вам за это надо поаплодировать, поэтому вас и избирают жители нашей страны – знают, что вы патриот.

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 15 марта 2017 г.

W badanych tekstach wyraz *patriotyzm* współwystępuje z wieloma nazwami wspierających go pojęć. Są to zestawienia szeregowo lub koniunkcyjne. Pozwalają one dookreślić rozumienie pojęcia patriotyzmu, ponieważ – jak zauważają Jerzy Bartmiński i Grzegorz Żuk – „powtarzalność takich kolekcji [...] [ma] wartość diagnostyczną dla ustalenia tożsamości różnych opcji ideologicznych” (BARTMIŃSKI, ŻUK 2009: 56).

Nieodłącznym elementem polskiego patriotyzmu jest miłość do ojczyzny, więź z nią i lojalność wobec niej: *patriotyzm i ojczyzna; z serca płynący patriotyzm i szczerą i bezinteresowną miłość do ojczyzny; wielki patriotyzm i miłość do Polski; wewnętrzne poczucie patriotyzmu, więzi ze swoim krajem; patriotyzm, poczucie lojalności wobec Rzeczypospolitej Polskiej, ktokolwiek nią rządzi*. Podstawą patriotyzmu jest poczucie jedności i wspólnoty: *polskość i patriotyzm; patriotyzm, polskość, tradycja i gospodarność; polskie dziedzictwo, patriotyzm i wspólne wartości Polaków; patriotyzm i tożsamość Polaków; narodowy i patriotyczny; kultura i patriotyzm*.

Patriotyzm to postawa, którą należy kształtować. Wiąże się z nim prawa i obowiązki wynikające z przynależności do państwa: *edukacja patriotyczna i obywatelska; edukacja patriotyczna i wychowawcza; akcja edukacyjna, patriotyczna i wychowawcza służąca podniesieniu świadomości narodowej i społecznej; wychowanie w duchu patriotyzmu i postaw obywatelskich; obywatelski i patriotyczny*.

Postawa patriotyczna zakłada dbałość o wspólne dobro oraz bezinteresowną działalność na rzecz społeczeństwa lub mniejszej społeczności: *profesjonalizm, patriotyzm, działanie w interesie państwa polskiego; uczciwość, odpowiedzialność, troska o wspólne dobro i patriotyzm; postawy obywatelskie, patriotyczne, społecznikowskie; społecznicy i patrioci; wzór postawy społecznej i patriotycznej; aktywny działacz społeczny, patriota*.

W ujęciu diachronicznym polski patriotyzm jest powiązany z poświęceniem, bohaterstwem i walką o niepodległość państwa: *patriota i bohater; bohaterzy, patrioci, ludzie, którzy walczyli o Polskę; męstwo, patriotyzm i gotowość do ponoszenia ofiar dla dobra Polski; patriotyzm i stała gotowość ofiar na rzecz idei niepodległościowej; niepodległościowy i patriotyczny; dokonania patriotyczne i niepodległościowe*.

W wypowiedziach poselskich patriotyzm współwystępuje także z wiarą katolicką: *wiara i głęboki patriotyzm; wiara, patriotyzm, odwaga; głęboki patriotyzm oraz równie głęboka wiara; wartości patriotyczne i katolickie; symbole religijne i patriotyczne; wychowywanie w tradycjach patriotycznych i głębokiej religijności; wybitny ksiądz, wielki patriota; wielki kapłan i patriota*.

Wymienione zestawienia nie są charakterystyczne dla polityków jakiejś określonej opcji politycznej. Warto jednak zaznaczyć, że odwoływanie się w wypowiedziach do przytoczonych wartości jest niejako wymuszone sytuacyjnie. Przytoczone ekscerpty pochodzą z obrad sejmowych poświęconych

projektem uchwał w sprawie, np. upamiętnienia rocznicy śmierci kapłana Franciszka Blachnickiego czy w sprawie ustanowienia roku 2018 Rokiem Jubileuszu 250-lecia konfederacji barskiej.

Najmniejszą frekwencję w badanym materiale wykazuje połączenie wyrazowe *demokrata i patriota*, odnotowane w wypowiedzi posła partii opozycyjnej:

Panie premierze, mówił pan, że jako młody człowiek walczył pan z PRL-em, że walczył pan z układem tamtej władzy, gdzie wszystko musiało być kontrolowane, gdzie za bycie demokratą i patriotą siedziało się w więzieniu, gdzie wszystko musiało być zgodne z linią partii. [...] Dziś wy tworzycie układ, dziś wy stwarzacie sytuację, w której demokraci i patrioci, którzy są przed Sejmem, muszą uciekać przed policją. Dzisiaj wy tworzycie państwo, z którym pan walczył.

Sprawozdanie Stenograficzne z 54. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 12 grudnia 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 42

Rzeczownik *патриотизм* jest składnikiem rozbudowanych szeregów pozytywnie ocenianych wartości, takich jak rodzina, ojczyzna, sprawiedliwość, solidarność, moralność: *семья, Родина, патриотизм, справедливость; всё солидарней, всё патриотичней; моральный и патриотический дух; чувство патриотизма, система ценностей, нравственных ориентиров*. U podstaw patriotyzmu leży miłość do ojczyzny: *патриотизм и любовь к Родине*. Patriotyzm jest łączony z byciem porządnym człowiekiem i prezentowaniem postawy obywatelskiej, która wymaga bezinteresownych działań na rzecz innych, por.: *патриотизм и гражданская ответственность; гражданственность и патриотизм; гражданский, патриотический, моральный долг* (mowa o wolontariacie); *каждый должен быть патриотом, гражданином, многосторонней личностью и порядочным человеком*.

Nieodłącznymi elementami patriotyzmu są ponadto: heroiczna walka za ojczyznę i pamięć o bohaterstwie żołnierzy, którzy stracili życie w II wojnie światowej (*примеры героизма, патриотизма*), wierne pełnienie służby państwowej (*учат нас патриотизму, верности долгу и офицерской чести*), utrwalanie pamięci o bohaterach narodowych i świętych, obrona historii, wiary i tradycji (*настоящие патриоты и защитники нашей святой Руси; защищать светлую память наших героев, нашу историю, наши традиции, нашу веру, наших святых*), a także gotowość do odbycia służby wojskowej (*патриотизм, стремление отдать долг Родине и выполнить свои конституционные обязанности*). W zakres patriotyzmu wchodzi również działalność ekonomiczna wewnątrz kraju: *национальные интересы и патриотизм*.

Bardzo często w wypowiedziach rosyjskich parlamentarzystów powtarza się wątek wychowania wojskowo-patriotycznego i patriotycznego, połączonego ze sportem masowym i turystyką. Przytoczymy tylko kilka wyimków: *советская школа, воспитывавшая доброту, ответственность, патриотизм; формирование личности, нравственное развитие молодёжи, патриотическое воспитание; необходимо заниматься военно-патриотическим воспитанием молодёжи; сегодня так важно обращать особое внимание на патриотическое воспитание молодого поколения; усилия государства по развитию массового спорта и патриотическому воспитанию молодёжи; развитие детского и юношеского туризма и краеведения как основы патриотического воспитания; патриотическое воспитание молодёжи, которая, без сомнения, нуждается в этом; Мы считаем весьма важной военно-патриотическую работу в обществе.* Zdaniem Nikołaja Baranowa wychowanie wojskowo-patriotyczne stanowi trzon patriotyzmu państwowego z tego powodu, że historia Rosji jest historią walk w obronie państwa (БАРАНОВ 2002).

Wychowanie patriotyczne, jak sam patriotyzm w Rosji, ma wymiar ogólnokrajowy i lokalny. Z jednej strony jest ono procesem długotrwałym i złożonym, kierowanym odgórnie, zakładającym m.in. wpojenie młodemu pokoleniu świadomości i pamięci historycznej (por. *Вечный огонь*). Z drugiej – są to działania konkretne i codzienne, skupione wokół ludzi i spraw najbliższych, np. miłości do matki, miejsca urodzenia czy symboli małej ojczyzny, por.:

Ну и хочу привести слова лидера ЛДПР Владимира Жириновского, который сказал, что мы можем тысячами выпускать врачей, строителей, но патриотическое воспитание – это процесс намного сложнее и продолжительнее. Одна из важных составляющих воспитания патриота нашей страны – это и Вечный огонь в том числе, поэтому спасибо огромное за такую законодательную инициативу!

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 15 февраля 2017 г.

Нельзя воспитать истинного патриота лишь на правильных и красивых фразах общего характера, а вот на любви к матери, к улице, на которой родился, к родным и близким, к символам твоей малой родины – можно и нужно.

2-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 27 января 2017 г.

Rzeczowniki pol. *patriotyzm* i ros. *nampuotизм* są w różny sposób dookreślane, co pozwala na wyróżnienie odrębnych profili pojęcia patriotyzmu. Wyraz *patriotyzm* (i odpowiednio: *patriota*) jest uzupełniany przydawkami przymiotnymi: *nowoczesny, współczesny, konsumencki, fiskalny,*

gospodarczy, obywatelski, lokalny, nacjonalistyczny, PIS-owski. W stenogramach z obrad rosyjskiej Dumy odnotowaliśmy zaledwie dwa tego typu określenia: *гражданский* i *деятельной*. Mimo braku w rosyjskojęzycznym materiale eksplicytnie wyrażonych nazw patriotyzmu gospodarczego i lokalnego, takie profile można zrekonstruować na podstawie kontekstu. Wymienione frazy nominalne (rzeczownik z przymiotnikiem) nazywają różne warianty pojęcia podstawowego, tj. patriotyzmu, „wyodrębniane ze względu na to, który ze składników »konceptosfery« otrzymuje status dominanty, na jakie aspekty kieruje uwagę i z jakiego punktu widzenia jest przedmiot scharakteryzowany” (BARTMIŃSKI, SANDOMINSKAJA, TELIJA 2006: 262).

Patriotyzm nowoczesny zakłada poczucie wspólnoty obywatelskiej w oparciu o takie wartości, jak wolność, poszanowanie godności i praw człowieka oraz solidarność. Jest postawą łączącą romantyczne uczucie z racjonalnością. Przejawem nowoczesnego patriotyzmu ma być ochrona dziedzictwa narodowego:

Projektowane działania mają zachęcić Polaków do zaangażowania się w te obchody, niosą możliwość kształtowania nowoczesnego patriotyzmu. Stulecie [odzyskania niepodległości – E.K.] jest nie tylko okazją do świętowania, ale też do budowania na tym fundamencie wspólnej przyszłości. Nadrzędnym celem programu „Niepodległa” jest wzmocnienie poczucia wspólnoty obywatelskiej Polaków w oparciu o trzy wartości zdefiniowane w tym programie, a wyróżniające polską tożsamość, czyli wolność, poszanowanie godności i praw człowieka oraz solidarność, wartości trwale obecne w historii Polski.

Sprawozdanie Stenograficzne z 57. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 26 stycznia 2018 r., drugi dzień obrad, s. 206

Powstanie wielkopolskie i jego idee są szczególnie bliskie całej Nowoczesnej, nie tylko poznańskim i wielkopolskim posłom. Wyrażają to, co postulujemy w kontrze do rosnącego nacjonalizmu i ksenofobii. Wyrażają i doceniają postawę nowoczesnego patriotyzmu, czyli myślenie o ojczyźnie nie tylko sercem, ale też rozumem.

Sprawozdanie Stenograficzne z 49. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 11 października 2017 r., drugi dzień obrad, s. 147

I ostatnia rzecz: rok 2018, stulecie odzyskania niepodległości. Czy ochrona dziedzictwa narodowego to przejaw nowoczesnego patriotyzmu? Tak.

Sprawozdanie Stenograficzne z 49. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 10 października 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 61

Podstawą *współczesnego patriotyzmu* powinno być przestrzeganie prawa, a jednym z jego elementów jest walka z nadużyciami podatkowymi:

Sąd Najwyższy zatwierdza wyniki wyborów parlamentarnych. Czy chcecie, pytam, przejmując ten sąd, ubezpieczyć się na wypadek, gdyby jednak Polacy na was nie zagłosowali? Współczesny patriotyzm to przestrzeganie, szanowni państwo, konstytucji, a wy, za pomocą tego projektu ją łamiecie. Dobijacie Sąd Najwyższy, tak jak niszczyliście Trybunał Konstytucyjny. Standardy naszego prawa będą identyczne jak w Turcji, Rosji i na Białorusi. To naprawdę bardzo smutne.

Sprawozdanie Stenograficzne z 53. posiedzenia Sejmu RP w dniu 6 grudnia 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 59

Walka z nadużyciami podatkowymi, przede wszystkim VAT-owskimi, jest w tej chwili kwestią naszej racji stanu. Uważam nawet, że elementem naszego współczesnego patriotyzmu jest to, abyśmy wygrali tę wojnę.

Sprawozdanie Stenograficzne z 50. posiedzenia Sejmu RP w dniu 27 października 2017 r., trzeci dzień obrad, s. 310

Politycy podkreślają także *gospodarczy* wymiar patriotyzmu. Jest to model ekonomiczny zakładający wsparcie gospodarki krajowej przez państwo. W jego ramach mieści się także *patriotyzm konsumencki*, czyli kupowanie przez Polaków produktów rodzimych. Pozytywnie wartościowany przez partię rządzącą patriotyzm gospodarczy jest odmiennie oceniany przez opozycję. Upatruje ona w nim sposobu politycznej ingerencji w prawa wolnego rynku. Por.:

Rząd Prawa i Sprawiedliwości buduje gospodarkę opartą na solidarności i dlatego jego polityka zmierza do równomiernego rozwoju wszystkich regionów kraju. Od początku kadencji spadła różnica pomiędzy stopą bezrobocia w najbardziej i najmniej dotkniętych nim województwach. Założenie odbudowy polskiej gospodarki opiera się na idei patriotyzmu gospodarczego. Wdrażane działania zakładają m.in. wsparcie rozwoju firm. To także działania na rzecz zwiększenia inwestycji, nakładów na innowacje. Proponuje się ułatwienia dla przedsiębiorców.

Sprawozdanie Stenograficzne z 35. posiedzenia Sejmu RP w dniu 9 lutego 2017 r., drugi dzień obrad, s. 211

Pani Marszałek! Panie Ministrze! Pytanie: Dlaczego rękoma polskiego ministra i polskiego Sejmu mamy prowadzić walkę z konkurencją? Tą ustawą odwalamy my, politycy, walkę konkurencyjną, która powinna być na rynku, a nie określona ustawowo. Jeżeli patriotyzm gospodarczy ma mieć takie oblicze: 300 zł dla obcego monopolisty i 500 zł dla polskich producentów, to ja z takiego państwa się wypisuję, bo w tym momencie to nie ma składu ani ładu, a jednocześnie to pokazuje, że coś jest wokół tego nie tak. Jak wszyscy, to wszyscy. 500, 300, umówmy się, że to ma być jedna stawka.

Sprawozdanie Stenograficzne z 51. posiedzenia Sejmu RP w dniu 8 listopada 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 116

Ekonomiczny aspekt patriotyzmu jest także akcentowany przez parlamentarzystów Dumy. Ich zdaniem tam, gdzie w działalności gospodarczej ma udział kapitał zagraniczny, nie może być mowy o patriotyzmie:

Говорить о патриотизме в отношении капитала, тем более в отношении крупного капитала с иностранным участием, на наш взгляд, сегодня не приходится. Примеров этому масса, такой патриотизм может быть только у тех, кто сосёт напрямую из бюджета, да у тех, кто сидит на государственных контрактах, на строительстве, на поставке питания, на госзаказах, – вот они сегодня формально патриоты. А все остальные наши крупные бизнесмены, к сожалению, патриотизмом сегодня похвастаться не могут: сенаторы вывозят чемоданами миллионы евро во Францию, несколько сотен наших граждан стоят в очереди...

4-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 07 февраля 2018 г.

Opozycja polityczna w polskim Sejmie podkreśla *obywatelski* wymiar patriotyzmu. Oznacza on bycie *strażnikiem konstytucji*, występowanie w jej obronie, udział w akcjach sprzeciwu wobec aktualnej władzy:

[...] zdjęcie, które wzruszyło Polki i Polaków. Jedno zdjęcie warte więcej niż tysiąc słów. To zdjęcie prof. Adama Strzembosza pod Pałacem Prezydenckim, 87-letniego profesora, w strugach deszczu... [...] ...podczas wieczornej manifestacji. (*Oklaski*) Przejmujące świadectwo człowieka zatroskanego o losy ojczyzny. To lekcja obywatelskiego patriotyzmu, to lekcja dla nas wszystkich, to lekcja dla strażnika konstytucji.

Sprawozdanie Stenograficzne z 53. posiedzenia Sejmu RP
w dniu 6 grudnia 2017 r., pierwszy dzień obrad, s. 68

W przeciwieństwie do polskiego patriotyzmu obywatelskiego, którego obiektem jest władza, rosyjski realizuje się w relacjach symetrycznych obywatel – obywatel przy współdziałaniu państwa. Inna jest także motywacja działania – w pierwszym przypadku jest to sprzeciw, w drugim – chęć pomocy. Por.:

На наш взгляд, фактор участия общества в решении социальных проблем крайне важен. Кроме того, мы заинтересованы в том, чтобы государственная поддержка социально ориентированных НКО была связана с формированием гражданского патриотизма в нашей стране и чтобы это реализовывалось через вполне понятные и конкретные дела.

3-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 20 декабря 2017 г.

Dla polskich polityków *patriotyzm lokalny* stanowi wartość dodatnią. W dyskursie rosyjskim patriotyzm lokalny nie jest wartościowany jedno-

znacznie pozytywnie (por. *к сожалению, устранить эту проблему*), ponieważ ustrój federacyjny sprzyja rozdrobnieniu, regionalizacji patriotyzmu, miłość do małej ojczyzny może zatem przysłańać miłość do całego kraju:

Нередко патриотизм обращён, к сожалению, только к малой родине, в настоящее время система образования и воспитания, а также доминирующие практики социализации подрастающего поколения привели к ярко выраженной регионализации его сознания. Наши мероприятия как раз призваны устранить эту проблему [...].

4-ая сессия ГД седьмого созыва. Стенограмма заседаний 17 января 2018 г.

W strukturze semantycznej pojęcia *patriotyzm* odtworzonego na podstawie danych tekstowych zaczerpniętych ze stenogramów posiedzeń sejmowych zawarte są podstawowe cechy ustabilizowane i utrwalone w tradycyjnych definicjach słownikowych. W obu przypadkach jądro znaczeniowe pojęcia pozostaje niezmiennie: miłość do ojczyzny, działanie na jej korzyść i gotowość poświęcenia się dla niej. Potwierdzają się ustalenia etnolingwistów, że w związku z podobieństwem językowego obrazu *ojczyzny* i *родины* Polaków i Rosjan łączy wspólny etos patriotyczny, na który składa się miłość, oddanie, walka oraz służba (BARTMIŃSKI, SANDOMINSKAJA, TELIJA 2006: 253, 269).

Pomimo zbieżności definicji patriotyzmu w polskich i rosyjskich źródłach leksykograficznych w ich obrazach dyskursywnych można dostrzec pewne różnice. Elementem wspólnym jest pamięć o bohaterach walczących za ojczyznę. W polskim dyskursie parlamentarnym jest to jednak ujęcie romantyczno-sakralne (podmiotem patriotyzmu są żołnierze, powstańcy, partyzanci, księża, biskupi), w rosyjskim – narodowo-państwowe (zasłużeni bohaterowie wojny ojczyźnianej, oficerowie organów państwowych).

Wokół centralnych komponentów znaczenia pojęcia patriotyzmu sytuują się albo odmienne cechy, albo te same, ale mające inne natężenie bądź hierarchię. O wyborze cech, sposobie ich strukturyzowania oraz ich wartości aksjologicznej decyduje podmiot konceptualizujący (tutaj: polityk). Uogólniając, można skonstatować, że z wypowiedzi polskich parlamentarzystów wyłaniają się dwie zasadnicze, konkurencyjne względem siebie wizje patriotyzmu – monopolistyczny i konserwatywny patriotyzm partii rządzącej oraz demokratyczno-liberalny patriotyzm opozycji. Rosyjski patriotyzm ma charakter dośrodkowy. Jest mocno skupiony na własnym państwie, stanowi ideę konsolidującą społeczeństwo. Być może z tego powodu ogromną wagę przykładają do kwestii patriotycznego wychowania młodzieży.

Literatura

- BARTMIŃSKI J., 2018: *Język w kontekście kultury, czyli co dziś znaczy metafora „europejski dom”?* Katowice.
- BARTMIŃSKI J., SANDOMINSKAJA I., TELIJA W., 2006: *Ojczyzna w polskim i rosyjskim językowym obrazie świata*. W: J. BARTMIŃSKI: *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin.
- BARTMIŃSKI J., ŻUK G., 2009: *Pojęcie równości i jego profilowanie we współczesnym języku polskim*. „Etnolingwistyka”, T. 21.
- BRZozowska M., 2009: *Patriotyzm i nacjonalizm w polskim dyskursie ideologicznym*. „Etnolingwistyka”, T. 21.
- BRZozowska M., 2014: *Kłopotliwa miłość. Patriotyzm w polskich dyskursach publicystycznych*. Lublin.
- CBOS, 2016: *Polacy to patrioci? A może nacjonaści? Sondaż CBOS*. Dziennik.pl. 10.11.2016. <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/535221,cbos-88-proc-polakow-uwaza-sie-za-patriotow.html> (dostęp 23.03.2018).
- FLEISCHER M., 2003: *Stabilność polskiej symboliki kolektywnej*. W: *Język w kręgu wartości*. Red. J. BARTMIŃSKI. Lublin.
- KAMIŃSKA-SZMAJ I., 2013: *Komunikacja polityczna – język, styl, dyskurs*. W: *Style współczesnej polszczyzny*. Red. E. MALINOWSKA, J. NOCOŃ, U. ŻYDEK-BEDNARCZUK. Kraków.
- KAROLAK I., 1993: *Patriotyzm*. W: *Nazwy wartości*. Red. J. BARTMIŃSKI, M. MAZURKIEWICZ-BRZozowska. Lublin.
- KOPALIŃSKI W., 1971: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Warszawa.
- MAJKOWSKA A., 2013: *Debata sejmowa: analiza gatunku wypowiedzi*. „Językoznawstwo”, nr 1(7).
- MEN, 2017: *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej*. <http://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.2017.039.0000356,rozporzadzenie-ministra-edukacji-narodowej-w-sprawie-podstawy-programowej-wychowania-przedszkolnego-oraz-podstawy-programowej-ksztalcenia-ogolnego-dla-szkoly-podstawowej-w-tym-dla-uczniow-z-niepelnosp.html> (dostęp 7.04.2018).
- MENZ M., 2007: *Patriota i obywatel – razem czy osobno?* W: *Wychowanie patriotyczne. Tradycje i wyzwania współczesności. Materiały pokonferencyjne: Konferencja Muzeum Historii Polski, Stowarzyszenia Oświatowców Polskich i Polskiego Towarzystwa Historycznego Toruń, 15–16 grudnia 2006 r.* Warszawa.
- MHP [b.d.w.]: *Patriotyzm jutra*. Muzeum Historii Polski. <http://muzhp.pl/pl/p/121/patriotyzm-jutra> (dostęp 7.04.2018).
- MKIDN [b.d.w.]: *Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Patriotyzm Jutra”*. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. <http://www.mkidn.gov.pl/media/po2008/regulaminy/patriotyzm-regulamin.pdf> (dostęp 7.04.2018).
- PISAREK W., 2003: *Wybory słów sztandarowych jako kryterium stratyfikacji społeczeństwa*. W: *Język w kręgu wartości*. Red. J. BARTMIŃSKI. Lublin.
- ROSZAK S., 2007: *Patriotyzm i wychowanie patriotyczne w I Rzeczypospolitej*. W: *Wychowanie patriotyczne. Tradycje i wyzwania współczesności. Materiały pokonferencyjne: Konferencja Muzeum Historii Polski, Stowarzyszenia Oświatowców Polskich i Polskiego Towarzystwa Historycznego Toruń, 15–16 grudnia 2006 r.* Warszawa.
- TABAKOWSKA E., 2001: *Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa*. Kraków.

- БАЗЫЛЕВ В.Н., 2005: *Политический дискурс в России*. «Политическая лингвистика», вып. 15. Екатеринбург.
- БАРАНОВ Н.А., 2002: *Патриотизм в системе общероссийских ценностей*. В: *Человек и его потребности в социально-политической и социально-психологической сферах*. Санкт-Петербург. <http://nicbar.ru/home/stati/437-patriotizm-v-sisteme-obshcherossijskikh-tsennostej> (доступ 23.03.2018).
- ВОРКАЧЕВ С.Г., 2008: *Идея патриотизма в русской лингвокультуре*. Волгоград.
- ГЛАЗКОВА И.В., 2011: *Патриот на протяжении разных эпох*. <http://www.oboznik.ru/?p=35354> (доступ 23.03.2018).
- КОРШУНОВА О.Н., ШУЛЬМИН А.А., 2013: *Концепт патриотизма в постсоветской России: К постановке проблемы*. «Вестник Казанского технологического университета», Т. 16, № 23.
- ЛЕБЕДЕВ А.А., КОХАНОВА Л.А., 2015: *Понятие «патриотизм» в современном прочтении: этимология и семантика*. «Вестник ЮУрГУ. Серия Лингвистика», Т. 12, № 1.
- ЛЕВАДА, 2014: *Подмена понятий: патриотизм в России*. Левада-Центр <https://www.levada.ru/2014/05/27/podmena-ponyatij-patriotizm-v-rossii/> (доступ 22.03.2018).
- МАЛЫШЕВА Е.Г., 2015: *Лингвокультурная идея «патриотизм» сквозь призму русского спортивного дискурса*. «Политическая лингвистика», Т. 4 (54).
- ОЛЬШАНСКИЙ О.Е.: *Патриот Родины*. <http://slovo.dn.ua/patriot-rodini.html> (доступ 22.03.2018).
- ОПРОС, 2017: *Почти 80% россиян считают себя патриотами, показал опрос*. РИА Новости, 23.03.2017. <https://ria.ru/society/20170323/1490702799.html> (доступ 22.03.2018).
- ПУТИН В.В., 2012: *Послание Президента Федеральному Собранию*. 12.12.2012. <http://kremlin.ru/events/president/news/17118> (доступ 24.03.2018).
- СОЛОВЬЕВ В.С., 2019: *Национальный вопрос в России*. Москва. <https://biblio-online.ru/bcode/437920> (доступ 22.03.2018).
- СПИРИДОВСКИЙ О.В., 2015: *Парламентские дебаты как жанр политического дискурса*. «Научный альманах», № 9. <http://ucom.ru/doc/na.2015.09.1568.pdf> (доступ 3.04.2018).
- ТЕР-МИНАСОВА С.Г., 2000: *Язык и межкультурная коммуникация*. Москва.
- ТРИФОНОВ Ю.Н., 2017: *Смыслы и парадоксы патриотического дискурса в современной России: политико-философский ракурс*. «Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Социология. Политология», Т. 17, вып. 1.
- УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА, 2012: *Указ президента Российской Федерации «О совершенствовании государственной политики в области патриотического воспитания»*, 20.10.2012. www.kremlin.ru/acts/bank/36194 (доступ 7.04.2018).
- ШЕЙГАЛ Е.И., 2005: *Семиотика политического дискурса*. Волгоград.

Słowniki

- DUBISZ S., red., 2006: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa.
- WSJP [b.d.w.]: *Wielki słownik języka polskiego*. <http://www.wsjp.pl/> (dostęp 3.04.2018).
- ЕФРЕМОВА Т.Ф., ред., 2000: *Новый толково-словообразовательный словарь русского языка*. <http://efremova-online.ru/> (доступ 7.04.2018).
- КУЗНЕЦОВ С.А., ред., 2014: *Большой толковый словарь русского языка*. <http://gramota.ru/slovari> (доступ 7.04.2018).
- ОЖЕГОВ С.И., ШВЕДОВА Н.Ю., 2003: *Толковый словарь русского языка*. Москва.
- ФАСМЕР [б. г.]: *Этимологический онлайн-словарь русского языка Макса Фасмера*. <https://vasmer.lexicography.online/> (доступ 7.04.2018).

Эва Капела

Концепт патриотизма в польском и российском парламентском дискурсе

Резюме

В статье предпринимается попытка реконструировать дискурсивную картину концепта «патриотизм», опираясь на методологию когнитивной дефиниции Ежи Бартминского. Материалом для исследования послужили стенограммы заседаний польского Сейма и российской Государственной Думы за период с января 2017 года по февраль 2018 года. Представляется историческая и идеологическая динамика семантики существительных польск. *patriotyzm* и русск. *патриотизм*, их аксиологическая неоднозначность, роль патриотизма в современном польском и российском государстве, а также способ понимания патриотизма поляками и россиянами. Затем, на основании высказываний польских и российских депутатов, создается когнитивная дефиниция исследуемого понятия.

Ключевые слова: парламентский дискурс, языковая картина мира, когнитивная дефиниция, патриотизм

Ewa Kapela

The concept of patriotism in Polish and Russian parliamentary discourse

Summary

The present draft is an attempt to reconstruct the discursive image of the term “patriotism” based on the assumptions of Jerzy Bartmiński’s cognitive definition.

The chapter presents the historically and ideologically conditioned changes in the meaning of the Polish noun *patriotism* and Russian noun *патриотизм* and their axiological ambiguity. The understanding and value of patriotism in Polish and Russian society has been discussed. The main research material are stenographic reports from the meetings of the Polish Sejm and the Russian State Duma covering the period from January 2017 to February 2018. On their basis, a proposal for a cognitive definition of the concept of patriotism has been formulated.

Key words: parliamentary discourse, linguistic picture of the world, cognitive definition, patriotism